

MESLEK MENSUPLARININ KARAPARA AKLAMA İLE MÜCADELE YÜKÜMLÜKLERİ: EN GÜNCEL ŞEKLİYLE

Dr. Hasan AYKIN
MASAK E. Başkan Yard.

SORU 1- MESLEK MENSUPLARI NEDEN AKLAMA İLE MÜCADELEDE YÜKÜMLÜ KILINMIŞTIR?

Karapara, suçtan elde edilen malvarlığı değerleridir. Aklama (*money laundering*) ise, suçtan elde edilen malvarlığı değerlerinin yasal olmayan kaynağının gizlenmesi amacıyla meşru bir kaynaktan elde edilmiş gelir gibi gösterilmesi yönündeki işlem ve eylemlerdir.¹

Çoğunlukla nakit formunda olan karaparanın, suçun delili niteliğinden kurtarılıp, yasal sisteme girmesi, yasal görünüm kazanması, başka bir deyişle aklanması gerekir. Bu aşamada, aklayıcılar finansal kuruluşlar, emlakçılar, kumarhane işletenler (internet kumarhaneleri dahil), kıymetli maden ve taş ticareti ile uğraşanlar gibi diğer kuruluş veya işletmeler ile avukat, noter, muhasebeci gibi profesyonel meslek mensuplarını kullanma ihtiyacı duyarlar. Aklama ile mücadele eden kamu idareleri de, aklamada kullanılma riski yüksek kuruluşlar ile meslek mensuplarına, müşterinin tanınması, şüpheli işlem bildiriminde bulunulması, sürekli bildirim yapma ve benzeri yükümlülükler getirmek suretiyle mücadelede bu kesimlerden yararlanmayı amaçlarlar. Meslek mensuplarının aklama ve terörün finansmanı ile mücadele kapsamında yükümlü kılınmasındaki temel neden budur.

Türkiye’de meslek mensuplarının aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede yükümlü kapsamına alınmasının arkasındaki asıl neden ise FATF’in Aklama ve Terörün Finansmanı ile mücadeleye ilişkin 40 Tavsiyesidir.

FATF esas olarak uyuşturucu ticaretinin ulaştığı boyut ve sınır aşan örgütlü suçların oluşturduğu tehditle mücadeleye katkı amacına yönelik olarak G-7 Ülkeleri Devlet ve Hükümet Başkanlarının Temmuz 1989 tarihli Paris Zirvesinde verdikleri karar üzerine kurulmuştur. Türkiye 24 Eylül 1991 tarihinde FATF’e üye olmuş ve FATF tavsiyelerine uyum konusunda mevzuat ve kurumsal yapı oluşturma taahhüdü altına girmiştir.

Meslek mensuplarının yükümlü grubuna dahil edilmesine ilişkin temel düzenlemeler, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun² ile Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik’tir³. Söz konusu iki düzenleme de FATF Tavsiyeleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Sonrasında yapılan değişiklikler ile ise meslek mensuplarının yükümlülüklerinin kapsamı uluslararası standartların belirlediği kapsamın ötesine geçmiştir.

¹ Oxford English Dictionary, (1989), Second Edition, s. 702; P.A. Schott, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Second Edition and Supplement on Special Recommendation IX, Washington, The World Bank/IMF, s. I.1; MASAK, Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi, Ankara, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı Yayını, 2006, s. 1

² 18.10.2006 tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³ 09.01.2008 tarih ve 26751 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

SORU 2- ULUSLARARASI STANDARTLAR UYARINCA MESLEK MENSUPLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN KAPSAMI NEDİR?

Aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede uluslararası standart koyucu kuruluş olan Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force FATF), 40 Tavsiye Kararı olarak bilinen standartlar ile aklama ve terörün finansmanı ile mücadelenin temel çerçevesini çizmektedir. Bu standartlar kapsamında, avukatlar, noterler, yeminli mali müşavirler, serbest muhasebeci mali müşavirlerin aklama ile mücadelede “yükümlü” kapsamına alınması söz konusu olmaktadır.⁴

FATF; avukat, noter, hukuk işleri ile bağımsız şekilde uğraşan diğer kişiler ile muhasebe meslek mensuplarının sınırlı bazı alanlar itibariyle yükümlü olarak belirlenmesini tavsiye etmektedir. Söz konusu alanlar⁵:

- Gayrimenkul alım satımı,
- Müşterinin para, menkul kıymet veya diğer varlıklarının yönetilmesi,
- Banka, mevduat veya menkul kıymet hesaplarının yönetilmesi,
- Şirket kurulması, faaliyeti veya yönetiminin organizasyonu konusundaki hizmetleri,
- Diğer tüzel kişilik ve oluşumların kuruluşu, işletilmesi, yönetimi ya da ticari işletmelerin alınması veya satılması

şeklinde belirlenmiştir.

Uluslararası standartlara göre meslek mensupları tüm faaliyetleri nedeniyle değil, yukarıda sayılan türden faaliyetler için aklama ve terörün finansmanı kapsamında yükümlüdürler. Peki Türkiye’de durum ne?

SORU 3- TÜRKİYE’DE MESLEK MENSUPLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN KAPSAMINA İLİŞKİN TARTIŞMALARDA SON DURUM NEDİR?

5549 sayılı Kanununun 2. maddesinde “Yükümlü” kapsamında değerlendirilecekler sayılmış, aynı zamanda Bakanlar Kurulunca belirlenecek diğer alanlarda faaliyet gösterenlerin de yükümlü olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. Bu yetki çerçevesinde anılan Yönetmeliğin 4. maddesinin birinci fıkrasının (t) bendi ile meslek mensupları yükümlüler arasına dahil edilmiştir. Söz konusu bent hükmü aşağıdaki gibidir:

“t) Şirket, vakıf ve dernek kurulması, idaresi ve devredilmesi gibi işlerle sınırlı olmak üzere, bir işverene bağlı olmaksızın çalışan serbest muhasebeci ve serbest muhasebeci mali müşavirler ile yeminli mali müşavirler”

Meslek mensupları anılan bent hükmü uyarınca sınırlı konularda aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede “yükümlü” olmuşlardır. Meslek mensuplarının her türlü mesleki

⁴ FATF, (2012) *Methodology For Assessing Technical Compliance With the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT System*, Financial Action Task Force, Paris.

⁵ FATF, (2013) *Methodology For Assessing Technical Compliance With the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT System*, Financial Action Task Force, Paris, 22 no.lu Tavsiye (d) bendi., s. 60.

işleminde değil, sınırlı konulardaki iş ve işlemleri için yükümlü kılınması yukarıda da zikredilen FATF Tavsiyesi ile uyumluluk göstermektedir.

Ancak, 02.01.2010 tarihinde yürürlüğe giren Yönetmelik Değişikliği⁶ ile bir işverene bağlı olmaksızın çalışan SMMM ve YMM'ler herhangi bir faaliyet alanı sınırlaması olmaksızın yükümlü haline gelmişlerdir. Sınırlı yükümlü olan meslek mensupları TAM YÜKÜMLÜ yapılmıştır. Ayrıca maddeye yeni bir bent ((u) bendi) eklenmek suretiyle finansal piyasalarda denetim yapmakla yetkili bağımsız denetim kuruluşları da yükümlü grupları arasına tam yükümlü olarak dahil edilmiştir.

Söz konusu kapsam genişletmesi aklama konusunda standart koyucu kuruluş olan FATF tavsiyeleri ile uyumsuz hale gelmiş, yükümlüğün kapsamı anlaşılabilir bir şekilde genişletilmiştir.

Meslek mensuplarının yükümlülük kapsamını genişleten ve bağımsız denetim kuruluşlarını aklama ve terörün finansmanı açısından yükümlü grubuna dahil eden düzenlemelere karşı, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından Danıştay nezdinde dava açılmıştır. Bu dava neticesinde önce yürütmenin durdurulması kararı verilmiş⁷, idarenin itirazı üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu yürütmenin durdurulması kararını kaldırmış⁸, daha sonra 10. Daire tarafından davaya konu bent hükümleri iptal edilmiştir⁹. İptal üzerine Başbakanlık ve Maliye Bakanlığı bu kez Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna Danıştay 10. Dairesinin kararının iptali için Ağustos 2014'te temyiz talebinde bulunmuştur. Bu talep üzerine Danıştay Dava Daireleri Kurulu 11.02.2015 tarihli ve E:2014/3871 K:2015/330 sayılı Kararı ile Danıştay 10. Daire tarafından verilen iptal kararının bozulması yönünde karar vermiştir.

Yukarıda özetlenen hukuki süreç sonunda mevcut durum itibariyle bir işverene bağlı olmaksızın çalışan meslek mensupları ve bağımsız denetim kuruluşları TAM YÜKÜMLÜ durumundadır.

SORU 4- MEVCUT DURUMDA MESLEK MENSUPLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELERDİR?

Meslek mensupları son düzenlemeler çerçevesinde tam yükümlü haline gelmiştir. Buna göre meslek mensuplarının tüm mesleki iş ve işlemleri için yükümlülükleri söz konusudur. Aşağıda yükümlülük türleri ana hatları ile özetlenmiştir. Yükümlülüklerin ayrıntısı için yazımızın sonunda yer verilen REHBER'e müracaat edilebilir.

- **Kimlik Tespit Yükümlülüğü:** Yükümlülerin kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına

⁶ Söz konusu değişiklik 02.01.2010 tarih ve 27450 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 2. maddesi ile yapılmıştır.

⁷ Danıştay 10. Dairesinin 09.06.2010 gün ve E:2010/1636 sayılı Kararı.

⁸ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 14.07.2011 gün ve YD İtiraz No:2010/1043.

⁹ Danıştay 10. Dairesinin 21.02.2014 gün ve E.2010/1636 ve K:2014/1040 sayılı Kararı.

işlem yapılanların kimliklerinin tespit edilmesini içermektedir (5549 sayılı Kanun md.3).

- **Şüpheli İşlem Bildirimi Yükümlülüğü:** Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına (MASAK) bildirilmesini içermektedir (5549 sayılı Kanun, md. 4).
- **Şüpheli İşlem Bildiriminde Bulunduğunun İfşa Edilmemesi:** Yükümlüler, MASAK Başkanlığına şüpheli işlem bildiriminde bulunduğunu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ile yargılama sırasında mahkemeler dışında, işleme taraf olanlar dahil hiç kimseye açıklayamazlar (5549 sayılı Kanun md. 4).
- **Sürekli Bilgi Verme Yükümlülüğü:** 5549 sayılı Kanunun 6. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, yükümlüler taraf oldukları ve aracılık ettikleri işlemlerden, Maliye Bakanlığınca belirlenecek tutarı aşanları MASAK Başkanlığına bildireceklerdir.
- **Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü:** MASAK Başkanlığı ve 5549 sayılı Kanunda sayılan denetim elemanları tarafından istenilecek her türlü bilgi, belge ve bunlara ilişkin her türlü ortamdaki kayıtları, bu kayıtlara erişimi sağlamak veya okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri tam ve doğru olarak vermeyi ve gerekli kolaylığı sağlamayı kapsamaktadır.
- **Muhafaza ve İbraz Yükümlülüğü:** Yükümlülerin, 5549 sayılı Kanunla getirilen yükümlülüklerle ve işlemlerine ilişkin her türlü ortamdaki belgeleri düzenleme tarihinden, defter ve kayıtları son kayıt tarihinden, kimlik tespitine ilişkin belgeleri ise son işlem tarihinden itibaren sekiz yıl süreyle muhafaza ve istenmesi halinde yetkililere ibraz etme yükümlülüğü bulunmaktadır.

SORU 5- YÜKÜMLÜLÜKLERE AYKIRI DAVRANIŞLARIN MÜEYYİDESİ NEDİR?

Yükümlülüklerle aykırı davranışlar için, yükümlülük ihlal türüne göre 5549 sayılı Kanunda belirtilen idari ve adli para cezası ile hapis cezası söz konusu olabilmektedir.

İdari Ceza

5549 sayılı Kanununun 13'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre; aynı Kanununun 3'üncü maddesinde yer alan kimlik tespiti yükümlülüğü, 6'ncı maddesinde yer alan devamlı bilgi verme yükümlülüğü ve 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünün ihlallerinde MASAK tarafından beşbin Türk Lirası idari para cezası verilir. Örneğin, meslek mensubu müşterilerine ilişkin kimlik tespit işlemlerini Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik ile diğer ilgili mevzuata uygun usul şartlarına uygun şekilde gerçekleştirmediği takdirde beşbin TL ceza ile tecziye edilecektir.

28.06.2014 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 6545 sayılı Kanununun 88'inci maddesiyle eklenen 5549 sayılı Kanununun 13'üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre, kimlik tespiti yükümlülüğü, şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü, devamlı bilgi verme yükümlülüğü ve eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri ile diğer tedbirler yükümlülüklerine aykırı davranan yükümlülere uygulanacak idari para cezasının toplam tutarı; her bir yükümlülük için, ihlalin yapıldığı yıl itibarıyla, mezkur Kanununun 13'üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında iki kat idari para cezası uygulanacak banka, finansman şirketi, faktoring şirketi, finansal kiralama şirketi, sigorta ve reasürans şirketi, emeklilik şirketi, sermaye piyasası kurumu veya yetkili müessese için on milyon Türk lirasını bunlar dışında kalan yükümlüler için bir milyon Türk lirasını aşamaz. Üst tutardan ceza uygulanan yükümlüler nezdinde takip eden yılda aynı neviden bir yükümlülük ihlali olması durumunda bu hadler iki kat olarak uygulanır. Örneğin, meslek mensubu 20 müşterisine ilişkin olarak kimlik tespit yükümlülüğünü mevzuata uygun şekilde yapmamış ise 100.000 TL ceza alabilecektir.

Adli Ceza

5549 sayılı Kanununun 14'üncü maddesine göre; aynı Kanununun 4'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen “yükümlülerin şüpheli işlem bildiriminde bulunulduğunu, yükümlülük denetimi ile görevlendirilen denetim elemanları ve yargılama sırasında mahkemeler dışında hiç kimseye açıklayamayacakları” şeklindeki yükümlülüğün ihlali ile 7'nci maddesinde belirtilen bilgi ve belge verme ve 8'inci maddesinde belirtilen muhafaza ve ibraz yükümlülüklerinin ihlali halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolünür. Örneğin, bir meslek mensubu müşterisi ile ilgili olarak şüpheli işlem bildiriminde bulunduğunu ifşa etmesi durumunda hapis cezası ile karşılaşabilecektir. Aynı şekilde 8 yıl olarak öngörülmüş olan saklama ve ibraz yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda da hapis cezası söz konusu olacaktır.

KONUVA İLİŞKİN TEMEL MEVZUAT VE BAŞVURU KAYNAKLARI İÇİN AŞAĞIDAKİ LİNKLERE TIKLAYINIZ:

[5549 SAYILI SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASININ ÖNLENMESİ HAKKINDA KANUN](#)

[SUÇ GELİRLERİNİN AKLANMASININ VE TERÖRÜN FİNANSMANININ ÖNLENMESİNE DAİR TEDBİRLER HAKKINDA YÖNETMELİK](#)

[MESLEK MENSUPLARI İÇİN YÜKÜMLÜLÜK REHBERİ](#)

[AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANI İLE MÜCADELE KONUSUNDA ULUSLARARASI STANDARTLAR- FATF TAVSİYELERİ \(INTERNATIONAL STANDARDS ON COMBATING MONEY LAUNDERING AND THE FINANCING OF TERRORISM & PROLIFERATION\)](#)